

Секція 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЖИТТЄВОГО ПРОСТОРУ ОСОБИСТОСТІ У ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІЦІ

.....

Барда С. І., аспірант
Полтавський національний
педагогічний університет
імені В. Г. Короленка
(м. Полтава)

СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

На сучасному етапі розвитку суспільства постає проблема формування нової особистості, здатної до існування в сучасних умовах. У зв'язку з цим виникає потреба реформування, переформатування освітньої сфери, яка не може через старі підходи реалізувати нові цілі та завдання. Це означає, що сучасна педагогічна наука має виробити нові концептуальні положення на яких базуватиметься освітній процес Нової української школи (НУШ), відбуватиметься створення самостійної, креативної особистості здатної до саморозвитку, самоорганізації у складних, нелінійних соціальних системах. Справедливо було б відмітити, що для забезпечення ефективного функціонування людини в таких системах необхідний специфічний підхід до їх вивчення. Сучасна філософія освіти має виробити нові основоположні ідеї, які стануть фундаментом освітнього процесу, забезпечать реалізацію освітньої мети. Це дає підстави для виникнення синергетики – міждисциплінарного напрямку наукових досліджень, яка сприяє більш глибокому, структурованому вивченню складних, неврівноважених, нелінійних, відкритих систем.

Оскільки формування особистості в контексті освітнього процесу активно відбувається насамперед у початковій школі, вважаємо за необхідне детально дослідити синергетичний потенціал освітніх систем І ланки.

У вітчизняній науці термін «синергетика» активно почали використовувати після його обґрунтування Г. Хакеном, який дане поняття означив як «сукупний колективний ефект взаємодії великої кількості підсистем, що призводить до утворення стійких структур і самоорганізації в складних системах» [1, с. 9]. В інтерпретації М. Федорової означуване поняття розглядається як міждисциплінарний науковий напрям дослідження, який дає можливість вивчати процеси взаємодії підсистем, становлення стійких структур у відкритих складних системах [2, с. 13]. Отже, методологія синергетики дає можливість вивчити складні, відкриті, динамічні, нелінійні системи різної природи.

Оскільки синергетика є міждисциплінарним напрямом пізнання, то можемо стверджувати, що її ідеї використовуються у різноманітних сферах дослідження. Це зумовило виникнення освітнього концепту – педагогічної синергетики, яка займається вивченням освітніх процесів через призму методології синергетики, реалізуючи при цьому синергетичний підхід у педагогічній науці [3, с. 178]. Об'єктом вивчення педагогічної синергетики постають педагогічні системи, які Н. Кузьміна характеризує як «множину взаємопов'язаних структур і функціональних компонентів, що підпорядковані меті виховання, освіти і навчання» [4, с. 10].

Синергетичний потенціал сучасних педагогічних систем забезпечується їх особливостями: відкритість для обміну енергією, інформацією з навколишнім середовищем; здатність до самоорганізації, самовдосконалення, саморозвитку; зорієнтованість на особистість учня, новий тип соціальних взаємин, що ґрунтується на співпраці [5, с. 11].

Розглянемо особливості функціонування освітніх систем початкової школи на сучасному етапі їх становлення. Перш за все, варто звернути увагу на оновлення змісту освіти, що базується на компетентнісному підході до організації інформаційного середовища, орієнтації на потреби учнів та інтеграцію освітніх предметів. Також важливим є той факт, що суб'єкти освітньої діяльності (учні) наділені віковими та індивідуальними особливостями, урахування яких сприятиме їх успішному функціонуванню, взаємодії з іншими елементами педагогічної системи початкової школи (учнями, учителями, батьками, іншими особами, що забезпечують організацію освітньої діяльності школи), самоорганізації, саморозвитку, самовдосконаленню, а отже і розвитку всієї педагогічної системи. З метою оптимізації освітнього процесу, урахування вікових та індивідуальних особливостей учнів відбувається поділ початкової освіти на 2 цикли (адаптаційно-ігровий (1 – 2 клас) та основний (3 – 4 клас)).

Суб'єктом, що створює підґрунтя для виникнення рушійної сили у освітній діяльності учнів молодшого шкільного віку (на прикладі класу) є, в основному, один учитель, який організовує пізнавальну діяльність школярів у напрямку атрактора, створює ситуації можливості вибору у критичних точках, що відповідав би індивідуальній освітній траєкторії кожного учня.

Облаштування фізичного освітнього середовища НУШ у вигляді освітніх осередків теж має значний синергетичний потенціал оскільки сприяє процесу самоорганізації учнів, їх інтеграції в освітній простір. Система взаємостосунків між суб'єктами в освітньому процесі базується на педагогіці партнерства, в основі якої – «спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнями, батьками... об'єднаними спільними цілями, прагненнями, які є добровільними зацікавленими односторонніми, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат» [6].

На сучасному етапі розвитку початкової освіти слід надавати перевагу активним та інтерактивним формам організації освітнього процесу, використанню інтерактивних методів навчання, стратегій розвитку критичного мислення тощо.

Варто також відмітити, що педагогічна система початкової школи є відкритою, дисипативною, невірноваженою через постійний обмін інфор-

мацією чи енергією з навколишнім середовищем, іншими системами (внутрішньошкільними чи позашкільними).

Тож синергетичний потенціал початкової освіти є беззаперечним. Він зумовлений специфікою організації освітньої діяльності в НУШ, індивідуальними та віковими особливостями учнів, особливостями професійної діяльності учителя тощо. Врахування перерахованих чинників сприяє оптимізації функціонування педагогічних систем, а отже полегшує процес досягнення означеної освітньої мети.

Список використаних джерел

1. Хакен Г. Синергетика: Иерархии неустойчивостей в самоорганизующихся системах и устройствах : Пер. с англ. Москва : Мир, 1985. 423 с.
2. Федорова М. А. Педагогическая синергетика как основа моделирования и реализации деятельности преподавателя высшей школы : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08. / Ставрополь, 2004. 169 с.
3. Вознюк О. В. Педагогічна синергетика: генеза, теорія і практика : монографія. Житомир : вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2012. 708 с.
4. Методы системного педагогического исследования / под. ред. Кузьминой Н. В. Л-ад : ЛГУ, 1980. 172 с.
5. Пильцова Н. В. Сучасні педагогічні підходи. Мистецтво в школі. 2016. № 11. С. 40–47.
6. Концепція нової української школи / Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 20.02.2019).

Бурсова С.С., старший викладач
Полтавський національний
педагогічний
університет імені В. Г. Короленка
(м. Полтава)

ПРОЕКТУВАННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗДО ЯК УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДАПТАЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ

Актуальність проектуванням сучасного освітнього середовища у нашому дослідженні зумовила необхідність забезпечення належних умов для полегшення перебігу процесу адаптації дітей до закладів дошкільної освіти. Враховуючи особистісно-орієнтовану модель виховання дітей дошкільного віку, вихователів необхідно спроектувати так середовище, щоб кожна дитина, за бажанням, могла знайти собі місце для заняття та індивідуальної діяльності.

Освітнє середовище закладу дошкільної освіти являє собою сукупність предметних, соціально-психологічних та організаційних умов, у яких відбувається фізіологічна, психічна, психоемоційна та соціальна адаптація дитини до умов ЗДО. Правильно організоване освітнє середовище має слугувати збагаченню та урізноманітненню дитячої діяльності, розвитку активності